

ће у будућност цјелокупни рад Војислава Ђурића бити подвргнут комплетној и компетентној студиозној анализи, која је заправо неопходна за цјелокупну српску науку о народној књижевности у двадесетом вијеку.

Девет студија које је Љиљана Пешикан-Љуштановић, професорица Народне књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду, објавила у изванредно насловљеној књизи *Усмено у писаном чине* једну одлично структурирану композициону цјелину у којој се централни проблем односа усмене и писане књижевности на једном ширем и хетерогенијем корпусу разматра са различитих позиција. Најзначајнији домет ове књиге ипак представља проширење ове интеракције на спектар традиционалне културе и његовог утицаја на различите писце и разнородне жанрове у српској књижевности. Ова књига и њена ауторка недвосмислено потврђују како се централна струја тумачења српске усмене књижевности са ње саме преноси у сферу компаративног изучавања у свеукупној српској књижевној баштини.

Саша Кнежевић

О КЊИЖЕВНОМ РАДУ ЈОАНИКИЈА ПАМУЧИНЕ

Др Војо Ковачевић, *Књижевни рад Јоаникија Памучине и културне прилике код Срба у Херцеговини у доба националног буђења* (40-их до 70-их година 19. века), СКПД Просвјета, Пале, 2009.

Међу савременим историчарима српске књижевности, Војо Ковачевић (Сарајево, 1962), ванредни професор за српску књижевност 18. и 19. вијека на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, издваја се интересовањима за стилске одлике, поетичке идеје, појаве, писце и дјела епоха предромантизма и романтизма. Препознатљиво је то у више његових објављених радова, те поготово у монографији *Политичка поезија Јована Јовановића Змаја* (2008), као и у приређеном издању књиге *Сабраних дјела Јоаникија Памучине* (2005).

Књига коју приказујемо у овом критичком осврту представља научну монографију у којој су на цјеловит начин истражени живот и књижевно дјело монаха Јоаникија Памучине (1810-1870), као и културне прилике у Херцеговини у доба националног буђења између 40-тих и 70-тих година 19. вијека.

У том погледу, истраживање је засновано на четири приступа, која су утемељена на четири доминантна научна метода: књижевно-историјском, културноисторијском, књижевно-интерпретативном и компаративном. Први метод обухвата истраживање животописа и књижевног рада Јоаникија Памучине (рођење и породично поријекло, одрастање и школовање, монашки пут, први књижевни прилози и настанак најзначајнијих дјела). Други метод се заснива на истраживању културног живота и друштвених прилика у Херцеговини средином 19. вијека, а обухвата осврт на читав низ личности које су биле вјесници народног препорода на том простору (Прокопије Чокорило, Нићифор Дучић, Серафим Шолаја, Ато Марковић Сломо). Трећи метод представља тумачење и вредновање књижевних текстова Јоаникија Памучине, који су класификовани у три жанровске цјелине (животописи, историографски списи, етнографски списи), док је као четврта цјелина издвојено скупљање народних умотворина (шљиве народне приче, пословице, загонетке). Четврти метод указује на компаративне особине, на контактне везе и књижене аналогije, у дјелу Јоаникија Памучине, најприје са писцима који су му претходили (као што је Доситеј Обрадовић у равни просвјетитељског схватања улоге књижевности, те у обликовању документарно-умјетничких текстова), те са писцима којима је Памучина био млађи савременик и сљедбеник (као што је Вук Караџић у равни сакупљања народних умотворина и обликовању етнографских списа).

У истраживачком погледу добро је примијењен књижевно-интерпретативни метод и урађена је солидна анализа појединих књижевних дјела Јоаникија Памучине. Издајамо поглавље посвећено животописима (о Али-паши Ризванбеговићу Сточанину, о Серафиму Шолаји, те о дјевојчици Христини Рајковић), међу којима се као најобухватније издаја дјело *Живот Али-паше Ризванбеговића Сточанина* (штампано у руском преводу у списима А. Гиљфердинга 1859. и 1873. године у Петрограду, а преведено на српски језик 1976. године). Међу историографским списима анализирани су текстови који су објављивани у *Српско-далматинском магазину* и који су међу савременицима били запажени и уважавани: *Епархија Херцеговачка* (1848), *Три вјерозакона у Херцеговини* (1851), *Почетак доласка грчких владика у Херцеговину* (1848) и *Срби митрополити херцеговачки и писмо Хиландарца* (1849). У етнографским списима издвојени су текстови који су претходно такође били објављени у *Српско-далматинском магазину*. Најобухватнији је *Слављене Божића у Херцеговини* (1866), а запажени су и текст *О слављењу крстни имена* (1851), као и текст *Покладање месни и бијели поклада* (1867).

Када је ријеч о истраживању културног живота и друштвених прилика у Херцеговини средином 19. вијека, добро је што Ковачевић

обухвата читав низ личности које су биле вјесници народног препорода на том простору (Прокопије Чокорило, Нићифор Дучић, Серафим Шолаја, Ато Марковић Сломо). Међутим, свакако је било неопходно у том сегменту истраживања, детаљну пажњу усмјерити и на оне писце који су били претходници поменутих "вјесника народног препорода". Штета је, на примјер, што није направљен осврт на културну и вјерску дјелатност, а поготово на књижевно дјело монаха Спиридона (крштено Милорада) Алексијевића (Житомислић, 1769-Задар, 1841).

Алексијевић је прве књижевне радове (превод са руског језика *Малог катихисиса* и своју оригиналну пјесму *Пастурка Цетињска у годишћу 1811*), објавио је 1811. године у Млецима. Иза тога је у *Новинама сербским* (број 37, 1818), објавио *Оду* аустријском цару Францу I. Поред још неколико превода са руског језика дјела богослужбеног карактера, који су остали у рукописима и углавном су изгубљени или су сачувани фрагментарно, превео је са италијанског језика дјело *Руководство човеческог живота*, енглеског писца лорда Честерфилда и објавио га у Будиму 1830. године. У оквиру истог издања, објавио је и свој прозни текст просвјетитељског карактера *Увеселенија или Забаве*. Од великог су значаја и два прозна дјела која је објавио у *Српско-далматинском магазину*: поучна цртица *Прави благодетељ добро чини и мучи* (1839), те биографија под називом *Житије блаженопочившег Никанора Богуновића Скочића, архимандрита манастира Крка* (1840).

У рукопису му је остало и најзначајније дјело, аутобиографија под називом *Споменак Милорадов*, која је објављена у наставцима у *Гласнику православне далматинске цркве* у Задру (у току 1904, 1905. и 1906. године, а приредио га је за штампу највјероватније, јер то није посебно назначено, уредник овог гласила Ђорђе Поповић), а обухвата период од раног дјетињства и нарочито од почетка школовања 1778. године у манастиру Житомислићу, па све до 1836. или чак и 1839. године, када су написане посљедње странице овог дјела. Поред несумњивих књижевних вриједности, које се огледају у исповиједном тону (чему нарочито доприноси чињеница да је *Споменак Милорадов* написан у форми дванаест писама упућених пријатељу Милиславу), затим у живом приповиједном дару приликом казивања о годинама дјетињства, школовања и младости, као и у доброј карактеризацији савременика (Никанор Богуновић, Герасим Зелић, Венедикт Краљевић, Кирил Цвјетковић, Јосиф Рајачић), те лијепом стилу и језику, нарочито је драгоцјена документарна страна овог дјела, зато што на потпуно аутентичан и објективан начин приказује драматичне године покушаја унијаћења далматинских православних Срба у првим деценијама 19. вијека, а нарочито у доба управљања овом епархијом владике Венедикта Краљевића (1810-1821). У тој равни, ово дјело је комплемен-

тарно са неким сродним остварењима Алексијевићевих савременика, српских православних монаха. Мислимо првенствено на *Автобиографију протосинђела Кирила Цејетковића* (која је написана средином 19. вијека, а објављена је из рукописа 1898. године), те на *Житије* архимандрита Герасима Зелића, које је објављено у Будиму, 1823. године.

Поред информативног списка литературе, која је коришћена приликом обликовања овог рукописа, у завршном дијелу монографије посебну вриједност представља сакупљена исцрпна библиографија радова Јоаникија Памучине, која чини лијеп предлог за сва нова истраживања и тумачења књижевног дјела овог писца.

Монографија Воја Ковачевића, под насловом *Књижевни рад Јоаникија Памучине и културне прилике код Срба у Херцеговини у доба националног буђења* (40-тих до 70-тих година 19. века), на добар начин користи доступну архивску грађу и изворе, добро сагледава релевантну историографску и књижевноисторијску литературу (П. Слијепчевић, Ј. Радуловић, Ј. Деретић, В. Максимовић, Л. Шекара и сл.), а затим пажљиво интерпретира изворне књижевне радове Јоаникија Памучине. У том смислу, упркос поменутих истраживачких пропустима, представља корисно истраживање дијелова занемарене српске књижевне баштине, значајно доприноси цјелокупној ревалоризацији досадашњих сазнања о развојним токовима српске књижевности 19. вијека, те га као таквог препоручујемо заинтересованој научној и књижевној публици.

Горан Максимовић

VRIJEDAN PODUH VAT

Irena Arsić, *Srpska pravoslavna crkva u Dubrovniku do početka XX veka*, Eparhija zahumsko-hercegovačka i primorska / Srpska crkvena pravoslavna opština u Dubrovniku / Ars libri, Trebinje / Dubrovnik / Beograd 2007, str.189.

Dr Irena Arsić, beogradska istoričarka književnosti, nastavnica na Univerzitetu u Nišu, već godinama „ore” i „kopa” po dubrovačkim arhivima i bibliotekama, uključujući i one Srpske pravoslavne općine, istražujući istoriju Srba pravoslavaca i katolika Srba u Dubrovniku. To je dio „srpske komponente u hrvatskoj povijesti” kako je to, pre pedesetak godina, formulirao poznati hrvatski historičar i dugogodišnji profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu dr Jaroslav Šidak (Beč, 1903 – Zagreb, 1986), otac moderne hrvatske historiografije. Rezultate dosadašnjih istra-